

8. Afasie [1/2]

Afasie

De term afasie wordt gebruikt om problemen met taal te beschrijven die het gevolg zijn van een hersenbeschadiging. Meestal is de oorzaak van afasie een beroerte. Het woord afasie komt uit het Grieks. φάσις (fasis) betekent 'spraak' en 'a' betekent 'niet' (vergelijk: asociaal). Inderdaad kunnen sommige mensen met afasie helemaal niet meer spreken. Maar meestal is dat niet het geval. Dysfasie zou dan een beter woord zijn, want 'dys' betekent 'moeilijk, slecht' in het Grieks (vergelijk: dyslexie).

1

Bedenk tenminste drie verschillende problemen die je met taal zou kunnen hebben (drie soorten afasie).

Broca

Pierre Paul Broca was een Franse chirurg, onderzoeker en wetenschapper. Hij werd geboren in 1824 en stierf in 1880. Hij is beroemd geworden door de ontdekking van 'Broca's centrum', een stukje hersenen dat gekoppeld is aan een bijzonder soort afasie. Die afasie staat bekend als 'afasie van Broca' of 'motorische afasie'.

Patiënten met afasie van Broca hebben veel moeite met praten. Een zin als 'ik ben met mijn moeder naar de bakker gereden' wordt uitgesproken op een hikkende manier, zoals: '...bakker...moeder...rijden'. Ook worden sommige klanken wellicht niet helemaal juist uitgesproken. Tussen de woorden zitten veel stiltes. Iemand met afasie van Broca is zich bewust van de moeite die hij of zij moet doen om te praten en is vaak gefrustreerd dat de zinnen er niet goed uitkomen.

2

Wat is het probleem met deze soort afasie, denk je? Kunnen patiënten hun spraakspieren niet goed aansturen? Of is het iets anders? Leg uit.

Heeft iemand met afasie van Broca problemen met fonetiek, fonologie, morfologie en/of syntax? Leg uit.

Beschadiging

Patiënten met afasie van Broca hebben een beschadiging aan een specifiek deel van hun linker hersenhelft. Op de gekleurde hersenen op de vorige pagina zie je dat gebied omcirkeld met wit.

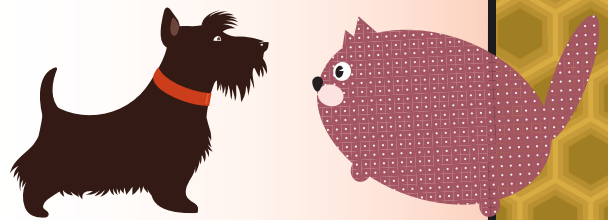
In de 19e eeuw waren er nog geen scans. Hoe wist Broca waar zijn patiënten een hersenbeschadiging hadden?

Meer afasie

Patiënten met afasie van Broca hebben niet alleen moeite met zelf zinnen maken. Ze hebben ook moeite met het begrijpen van taal die door anderen gesproken wordt. Het meeste kunnen ze wel begrijpen, maar met sommige zinnen hebben ze moeite.

De muis werd achterna gezeten door de kat.
De hond werd achterna gezeten door de kat.
De kat werd achterna gezeten door de muis.

De eerste zin is geen probleem, want het is normaal dat katten achter muizen aangaan. De tweede zin kunnen patiënten niet duiden, want katten rennen soms achter honden aan, maar andersom ook. De derde zin is voor patiënten met afasie van Broca hetzelfde als de eerste zin. Hoewel muizen normaal niet achter katten aanrennen, weten wij door de grammatica/syntax van de zin dat dat wel de betekenis is. Broca's patiënten missen die kennis blijktbaar.

Hoe helpen mensen met hersenbeschadigingen ons om meer te leren over gezonde hersenen? Leg uit.

13. Jouw Taal [2/5]

Klankgroepen

Je hebt inmiddels een selectie van fonemen gemaakt voor je taal: klinkers en medeklinkers. In dit hoofdstuk ga je *morfologische* regels bedenken die bepalen hoe je je fonemen gaat samenvoegen tot klankgroepen. Klankgroepen worden ook wel lettergrepen genoemd, maar klankgroep is een beter woord omdat het precies beschrijft wat het is: een groepje klanken. Die zelfbedachte regels ga je vervolgens gebruiken om een aantal woorden in jouw taal te bedenken. In hoofdstuk 19, dat ook over morfemen gaat, ga je aan de slag met affixen. Het kan handig zijn om een kopie te maken van bladzijde 23, zodat je je lijst met fonemen er gemakkelijk bij kunt houden.

1

a. Bedenk drie hele simpele zinnen die je straks in jouw taal wilt kunnen schrijven.

1

2

3

b. Schrijf de woorden op die je daarvoor moet weten in jouw taal. Schrijf bij werkwoorden alleen het hele werkwoord in de tegenwoordige tijd op ('lopen', niet 'loopt' of 'liepen'). Schrijf bij zelfstandige naamwoorden alleen het enkelvoud van het woord op. Later ga je bepalen hoe je meervoud, verleden tijd en meer van maakt.

Werkwoorden

Zelfstandige naamwoorden

Overige

Combinaties

Je hebt klinkers en medeklinkers gekozen, maar hoe kun je ze combineren? Mogen er twee klinkers achter elkaar? En drie medeklinkers? Heeft een klankgroep altijd dezelfde vorm? Bijvoorbeeld een medeklinker gevolgd door een klinker, zoals de meeste Japanse klankgroepen? Of werkt het anders? Het is helemaal aan jou!

Ga oefenen met klankgroepen in jouw taal! Welke klinken goed? Vul dan het schema hieronder in.

Mag een klankgroep bestaan uit:	Ja/nee	Mag een klankgroep bestaan uit:	Ja/nee
Eén klinker: a		Eén medeklinker: k	
Twee klinkers: ao		Twee medeklinkers: kl	
Drie klinkers: aoi		Drie medeklinkers: klr	
Klinker-medeklinker: ak		Medeklinker-klinker: ka	
Klinker-medeklinker-klinker: aka		Medeklinker-klinker-medeklinker: kak	
.....		

De klanken in dit schema zijn voorbeelden. In gedachten moet je ze veranderen in klanken die in jouw taal voorkomen.

Herkenbaar

Vaak kun je in een taal aan een onbekend woord in ieder geval zien wat voor woordsoort het is: zelfstandig naamwoord of werkwoord bijvoorbeeld. In het Nederlands eindigen veel werkwoorden op -en, bijvoorbeeld. Jij kunt ervoor kiezen om in jouw taal woordsoorten ook een herkenbare vorm te geven.

Bedenk nu een woord in jouw taal voor elk van de woorden op jouw lijst van vraag 1b. Volg de morfologische regels die je bij vraag 2 hebt vastgesteld.

.....

Nederlands	Jouw taal

.....

Nederlands	Jouw taal

Overige

Nederlands	Jouw taal

21. TaalpuZZel: Quechua

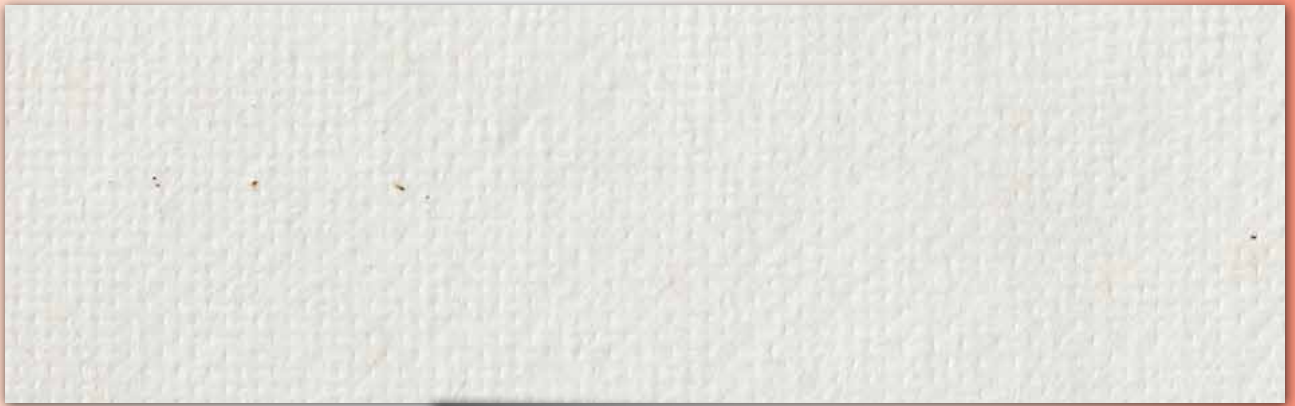

Ayacucho Quechua

Quechua is een taal die gesproken wordt in Peru. Er zijn verschillende dialecten van, waarvan Cuzco en Ayacucho de meest gesproken varianten zijn. De verschillende Quechua dialecten zijn officiële talen in Bolivia, Ecuador en Peru, naast het Spaans. De Quechua dialecten worden echter nauwelijks geschreven, alleen gesproken. Ze hebben veel woorden overgenomen uit het Spaans en het Spaans heeft weer veel woorden overgenomen uit het Quechua. Ayacucho Quechua heeft ongeveer een miljoen sprekers.

Ayacucho Quechua gebruikt slechts drie klinkers! In het fonetisch alfabet worden die klinkers geschreven als [æ], [ɪ], en [ʊ]. Het heeft ongeveer 15 medeklinkers.

1 **Waarom kan het een probleem zijn voor een taal als deze alleen gesproken en niet geschreven wordt? Leg uit wat jij denkt.**

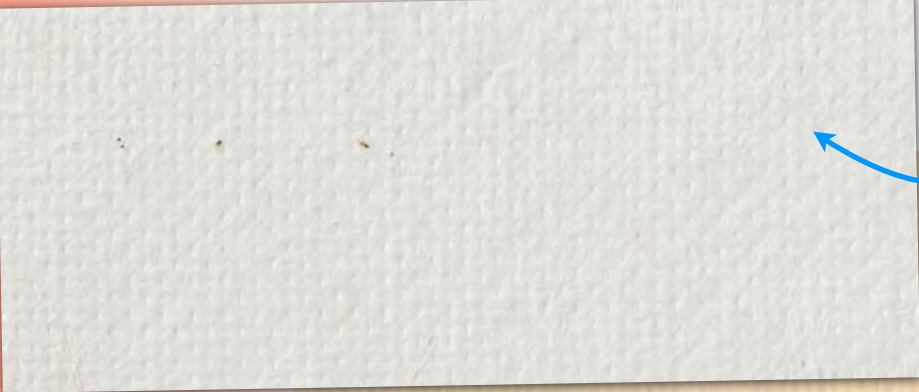
rimani	ik praat
warmikuna rimanku	de vrouwen praten
runata rikuni	ik zie de man
riman	hij/zij praat
warmi rikun	de vrouw ziet hem/haar
warmita rikun	hij/zij ziet de vrouw
runa riman	de man praat

warmi riman
de mannen zien de vrouw

2 **Hierboven staan zeven zinnen in het Ayacucho Quechua. Bestudeer ze en vertaal dan de onderste twee zinnen.**

a. Wat heb je van vraag 2 geleerd over het Ayacucho Quechua op het gebied van klankgroepen? Welke fonologische/morfologische regels volgen de klankgroepen? Leg uit.

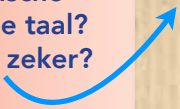
.....
.....
.....
.....
.....

b. Wat voor soort affixen gebruikt het Ayacucho Quechua? Leg uit.

c. Is het een agglutinerende, fusionele, polysynthetische of isolerende taal? Weet je dat zeker? Leg uit.

.....
.....
.....
.....

Wat is de woordvolgorde van het Ayacucho Quechua? Leg uit.

Inheems

Net als Noord-Amerika is Zuid-Amerika vanaf de 16e eeuw gekoloniseerd door Europeanen. Daarom is de belangrijkste taal in Zuid-Amerika Spaans. Alleen in Brazilië is het Portugees. Het Quechua is een van de vele honderden talen die de oorspronkelijke, inheemse bevolking sprak. Veel van die talen zijn al verdwenen of zijn ernstig bedreigd sinds de komst van de kolonisten.

Wat vind je ervan, dat inheemse talen verdwijnen? Vind je dat erg of juist niet? Leg uit.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....